„Radomer-Kielcer Leben" 31 (371) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" VIII-טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשן

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 8 זייטן.

Radom, dnia 7 Sierpnia 1931 r.

ראדאם, פרייטאג, כ"ד מנחם אב תרצ"א

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייז:

אין מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ'ן " 25 "

די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאלטען
8 שפאלטען
אין טעקסט 4 "

געניא קופערמאן — שמעון ווייַנשטאק
זוואלין — ראדאם

פערלאָבט

2-טען שערפיען.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חבר

שמעון ווייַנשטאָק מיט פריילין **געניא קופערמאן**

ווינשען מ"ר א גליקליכע צוזאמענבונד.

מ. קארמאן, ב. פרייַדענרייַך,
י. בראנדווייַן, ל. צוקער,
מ. גרינבלאט, א. טענענבוים.

„צאתכם לשלום ובואכם לשלום"

צום אפפאהרען פון אונזער געעהרטען פרעזעס

ה' מאטיל זוויקעלסקי נ"י אויף קוראציע קיין קרעניץ

ווינשען מיר איהם א גליקליכע רייזע און א געזונד צוריקקומען.

פערוואלטונג מיטגלידער
פון „לינת-הצדק" אין ראדאם

האללא! — האללא!

אין די נאהענטסטע טעג ווערט געעפענט אין קעלץ, אין צענטרום פון שטאדט, א עלעגאנט - איינגעארדענט

וואורשטען און פליישנע געשעפט.

ווען? וואו? וואס?

נאך אייניגע טעג, און איהר וועט אייך וועגען אלעם

—::— גענוי דערוואוסען. —::—

Państwu **HOLCMAN**

wyrażamy serdeczne współczucie z powodu

śmierci ich SYNA b. p.

Herszka-Wolfa,

b. ucznia naszego gimnazjum.

Dyrekcja, Zarząd, Grono nauczycieli i Administracja gimnazjum Tow. „Przyjaciół Wiedzy" w Radomiu.

בברכת מזל-טוב המה ולבבית הננו מברכים

את חברינו נשיא המועצה של קופת הקואופרטיוית לקרדיט ברדום

את מ"ר **אברהם ברסלר**

לרגלי נשואי בתו מרת **מרים**

יהי רצון שיבנו ביתם על הרי ציון וירושלים

הועד והמועצה

של הקופה הקואופרטיוית לקרדיט

ברדום ושערמסקי 23.

לחברינו מ"ר **אברהם ברסלר ולמשפחתו**

לרגלי נשואי בתו מרת **מרים**

הננו מברכים ברכות מאליפות ורוב נחת.

מאיר גרנש וב"ב.

לרגלי נשואי מרת **מרים ברסלר**

עם ב"ג **יצחק זעליחאווסקי**

הננו מברכים את נשיא המועצה של בנק - הציונים

מר **אברהם ברסלר ומשפחתו** מז"ט ורוב נחת.

פרסנל של הקופה הקואופרטיוית לקרדיט

— ברדום. —

אונזערע פריינד דער פאמיליע **ברעסלער**

צו דער האכצייט פון זייער ליבע טאכטער

מאניא מיט ה' **יצחק זעליחאווסקי**

ווינשען מיר פיעל נחת און דעם יונגען פאר

א גליקליך צוזאמענלעבען.

יהושע שטיינמאן
עט פאמיליע.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער חבר

אברהם קערשבערג מיט פרל' **פייגע ראָזענבלום**

ווינשען מיר אייך א צוקונפט אויף געזונטע יסודות

מאיר פאסטערנאק, משה וואקסבערג, יאנקל בענעט
יאסיל ליבהאבער, משה ווייספוס.

דער הכנסה־שטייער.

(די שרעק פון די בירגער פאַר דעם שטייער, וועלכער איז פראָיעקטירט צו פערגרעסערן. — וואָס זאָלען מיר טוהן אין דעם פאַל?)

די צייטונגען האָבען אונז אָנגעזאָגט די בשורה, אז אין גאַנצען לאַנד האָט מען אָנגעהויבען מאַכען ערנסטע הכנות צום הכנסה־שטייער און לויט ווי עס בעווייזען די אינפאָרמאַציע ידיעות דאַרף אָט דער שטייער נישט זיין בלויז נישט קלענער פון די פריהעדיגע יאָהרען, נאָר ער דאַרף זיין נאָך גרעסער. אָפען גערעדט הייסט עס, אז די בירגער אין לאַנד האָבען דאָס לעצטע יאָהר מעהר פערדינט ווי די ביז איצטיגע יאָהרען.

עס איז כ׳לעבען א רעטעניש, וואָס עס קען זיך קיינעם אויפ׳ן שכל נישט לייגען ווי אזוי עס קען זיין בלויז א גרונד צו מיינען, אז אין דער היינטיגער קריטישער צייט זאָל מען האָבען מעהר הכנסות ווי ביז איצט? פון וואָס אָלזאָ קענען איצט זיין די פערגרעסערטע הכנסות, צי פון דעם, וואָס מ׳לייזט בכלל נישט, וואָס עס הערשט א טויטע שטילקייט אין אַלע בראַנזשעס און אַז מען זעהט שוין יאָ א קונה האָט מען מורא צו געבען אויף א וועקסעל און אַז מ׳גיט שוין יאָ איז דאָ אויסזיכטען אַנשטאָט געלד צו בעקומען א פּראָטעסט, צי אַלזאָ ברענגען אָט די אַלע שרעק הכנסות?

צי דען ווייסען נאָך ביז איצט נישט אונזערע אויזשאַנדען, אין וואָסער קאַטאַסטראָפאַלען מצב אונזערע בירגער געפינען זיך? ווייס מען דען נאָך אַלץ נישט, אַז אַלע בירגער פון לאַנד, אָנהויבענדיג פון די סאַמע ריזען און ענדיגענדיג מיט די קלענסטע זענען אַלע פעראָרימט געוואָרען? ווייסען דען נישט דאָס אַלץ די, וואָס דאַרפען דאָס ווייסען, די וואָס דאַרפען זיך דערמיט אינטערעסירען?

מעגליך, אַז מ׳האַלט זיך ווייטער אין די אַלטע מעטאָדען, אַז ווי באַלד מ׳זעהט דאָס מ׳געהט אָנ׳געטוהן מיט לייטען גלייך, טאָ בעצאָהל פאַר דעם. מ׳וויל אויף איין מינוט זיך נישט פערטראַכטען, אַז מען לעבט נישט היינט אין 18־טען יאָהרהונדערט און, אַז אַלע לעבען מיר אין צענטער פון אייראָפּאַ און דערביי געפונען מיר זיך אין א קולטורעל לאַנד און האָבען סכסוכים מיט קולטורעלע מענשען, אזוי דאָס מ׳מוז זיך צופאַסען אי צו דער צייט, אי צו די בעדינגונגען אין וועלכע מיר געפונען זיך.

צי אפשר וועט מען זיך אָפּשטעלען אויף דעם, וואָס קראנקע מענשען, אומגליקליכע בירגער פאָהרען ארויס זיך היילען זייערע קראנקע הערצער, לונגען, פיס, לעבער און נאָך עהנליכע קליינינקייטען? צי דאַרפען זיי דערפאַר בעצאָהלען? דאַרפען קראנקע מענשען בעצאָהלען דערפאַר, וואָס ביי די ערגסטע בעדינגונגען מוזען זיי זוכען א רפואה צו זייער שטיקל נפש? אָדער אפשר זאָלען מענשען דאַרפען בעצאָהלען דערפאַר, וואָס אין דער צייט, וואָס די קינדער האָבען פעריע ווילען די עלטערן מהנה זיין זייערע קינדער מיט עטליכע וואָכען לופט? זאָל דאָס הייסען געפירט א פערשווענדעריש אָדער ברייט לעבען, ווען די עלטערן ווילען בעווייזען זייערע קינדער אין פערלויף פון עטליכע וואָכען, אז עס איז אויך פאַרהאַן א לויטער בלויער הימל אָן רויך און אַז די ערד גיט א חוץ קוילען אויך פרוכטען און בלומען? און אַז אנשטאָט היצן און געשטעקייט און דאַמף איז אויך פאַראַן א מחיהדיגער שאָטען און א ערפרישונגס־ווינטל, וואָס ברענגט אריין פרישקייט, מוט און געזונט אין קינדערישע ביינדלעך? זאָלען טאַקע עלטערן דאַרפען בעצאָהלען דערפאַר, וואָס זיי ווילען ערציהען א געזונד דור, וואָס איז א צירונג פאַר אַ לאַנד?

פערשטעהט זיך, אז פיל, פיל בירגער מוזען רעזיגנירען, צוליב די שווערע עקזיסטענץ־בעדינגונגען פון אָט די דאָזיגע נויטווענדיגקייטען; דאגעגען די, וואָס מאַכען עס יאָ מיט קומט עס זיי לייכט נישט אָפּ, און עס איז דאָך אויך קיין וואונדער נישט, ווייל וואָס וועט א יוד נישט טוהן פאַר׳ן שטיקעל געזונד און פאַר זיינע קינדער. דעריבער קען דאָך נישט גענומען ווערען אין אכט, דאָס א דאנק דעם, וואָס בירגער קענען זיך ערלויבען צו האָבען אזוינע אויסגאַבען זאָל עס הייסען, אז זיי האָבען הכנסות דערויף.

עס זענען פערהאַן פערשידענע מענשען, מאנכע ווילען זייער גאָז נישט ארויסווייזען אויף דער ליכטיגער שיין, דאַגעגען זענען פעראַן אַזוינע, וואָס זיי וועלען זיך פון דאָס נויטיגסטע אָפּשפּאָרען נור היילען וועלען זיי זיך און די קינדער וועלען זיי ארויסשיקען, בכדי זיי זאָלען קעגען פריי און ברייט איינהויכען אין זיך די געזונדהייטס־לופט.

זאָל אַלזאָ הייסען, אז דערפאַר האָט ער מעהר איינקונפט? דערפאַר קען זיין הכנסה־שטייער פערגרעסערט ווערען? ווי אזוי איז עס מעגליך, אז די בירגער זאָלען אין דעם יאָהר האָבען מעהר איינקונפט ווי אין די פריריגע יאָהרען? מען מוז דאָך זיין קאָנסעקווענט, ביי וואָס האָבען די בירגער מעהר פערדינט צי ביי דעם, וואָס זיי האָבען מורא צו האַנדלען און ארויסצוגעבען סחורה, ווען זיי זעהען שוין יאָ א קונה פאַר די אויגען? דאַן וואו זענען די גרוימע צאָהל באַנקראָטען, גאַרזורען און בכלל הפקרות. וואָס הערשט ביים היינטיגען טאָג אין עולם המסחר? ווי באַלד מ׳רעכענט הכנסות מוז מען דאָך אויך היזקות רעכענען.

אין פערלויף פון יאָהר זענען א סך בירגער אַראָפּ פון דער אַרענע, פיל, פיל האָבען ליקווידירט זייערע אונטערנעמונגען, אזוי אַז עס וועט נישט זיין פון וועמען צו נעמען דעם הכנסה־שטייער. די „אויזשאַנדען" וועלען זיך דערמיט געוויס נישט רעכענען און וועלען נישט וועלען, אַז די אַלגעמיינע סומע פונם הכנסה־שטייער זאָל זיין קלענער ווי דער פאָריעריגער, פערקערט, ווי מיר הערען דאַרף ער דאָך נאָך זיין גרעסער, נו, ווי אַזוי איז דאָס אַלזאָ מעגליך דורכצופירען? קומט אַלזאָ אויס אַז די וואָס שטייען נאָך אויף די פיס זאָלן דאַרפען בעצאָלען פאַר די אוועקגעפאַלענע, און אויף וויפיל „געזונט" דאָס איז דאַרפען מיר דאָך גאַנץ גוט וויסען פון דער פּראַקטיק. פון די פריריגע יאָהרען ווייסען מיר דאָס, אז די איבערלאַסטונג, דער צו שווערער דרוק מאַכט איהם אונפעהיג, ער פאַלט אין אָנמאַכט און גליטשט זיך געגצליך אויס.

עס פרעגט זיך אַלזאָ, צי ביי דעם איצטיגער צובראָכענקייט, ביי דער הערשענדען קריזיס, ביי דער שווערער לאַגע, אין וועלכע דאָס גאַנצע לאַנד געפינט זיך קאָן מען זיך פערגינען אויף אזוינע עקספערימענטען? איז דאָס נישט אַ צו געפערליך שפיעל, וואָס רייסט מיט זיך מיט שווערע און ערנסטע קאָמפליקאַציעס? דאַרף מען זיך אין אזאַ ערנסטע צייט נישט אָפּצוגעבען אַ קלאָרן דין וחשבון, וואָס עס קען ווערן פון אָט דער נישט געזונטער אויסגערעכענטקייט?

די שאַצונגס־קאָמיסיעס וועלען זיך געוויס באַלד אָנהויבען און מיר וועלען דאָך דאָרט ווי געוועהנליך אויך האָבען אונזערע פאָרשטעהער, וועלכע מוזען זיין בעוווסטזיניג אין אמתן זין פון וואָרט. געגנוג מוזן זיי קעמפן, אַז דער עקאָנאָמישער יודישער מצב, וואס געפינט זיך אין אזאַ טרויעריגען צושטאַנד זאָל נישט אינגאַנצען צוּבראַכען ווערען.

מיר מוזן האָבן דאָרטען זיצען אַזוינע פאָרשטעהר, וועלכע זאָלען אונז קענען פערטיידיגען און זאָלן אויף אַלע אופנים קעמפן, אַז די יודען, וואָס זענען נאָך געבליבען שטיין אויף די פיס זאָלען נישט דאַרפען אומצופאַלען אַ דאנק די צו הויכע שטייער־לאַסטען.

דאָס איז דער איינציגער ציל, וואָס אונזערע פאָרשטעהר מוזען היטען ביי דער קומענדיגער שטייער־אויסמעסטונג.

ר. לעט.

— די — שענסטע **טאַפּעטען** צו זעהר ביליגע פּרייזען קען מען נור בעקומען

אין דער לאַנג־יעהריגער פירמע

ש. שטיינמאַן

ראַדאָם, לובלינער 21.

מיר און די אמעריקאנער לאנדסלייט.

די ראדאמער יודישע אינסטיטוציעס געפונען זיך אין א שווערער לאגע, ס׳איז נישט קיין חידוש. אין די גוטע צייטען, ווען די אלגעמיינע לאגע איז געווען א גוטע, האבען די אינסטיטוציעס געארבייט מיט דעפיציט. בפרט היינט, בעת׳ן שווערען קריזיס, בעת יעדער פאמיליע און יעדער יחיד האט נישט פאר זיין אייגענעם אויסקומעניש, קען מען זיך שוין פארשטעלען, ווי שווער ס׳קומט אן די אינסטיטוציעס צו שאפען מיטלען פאר זייער אויסהאלטונג.

אין דא ווילט זיך אויך בעריהרען א פאקט, וואס בעווייזט, אז אונזער שטאט איז ווידער א אויסנאהם פון אנדערע שטעדט.

מיר מיינען אונזער בעציהונג צו די ראדאמער אין אמעריקע און פערקעהרט.

נישט געקוקט, וואס ווי מ׳זאגט, אז אין אמעריקע איז א קריזיס, איז נאך אלץ, אפילו ביז היינטיגען טאג, אמעריקע פערבליבען דער פינאנץ-רעזערוואר פארדי מייסטען יודען אין אייראפע און פאר זייערע אינסטיטוציעס.

מיר ליינען די פראווינצער פרעסע, וועלכער ברענגט ידיעות וועגען הערציגען קאנטאקט, וואס עס הערשט צווישען די שטעדטלעך מיט זייערע לאנדסשאפטען אין אמעריקע. ביז׳ן לעצטען טאג שאפען די ארטיגע לאנדסשאפטען געוויסע סומען פאר די אינסטיטוציעס אין זייערע היימשטעדטלעך.

כדאי צו ברענגען א ביישפיל די הארציגע בעציהונגען, וואס עס הערשט צווישען די ביאליסטאקער אין אמעריקע מיט זייער היימשטאט. גראדנע מאכט איצט הכנות צו שיקען א דעלעגאט קיין אמעריקע און אזוי אויך אנדערע שטעדט.

און אט ווען מיר בעטראכטען די ארעמקייט פון אונזער שטאדט, דעם שווערען מצב פון אונזערע אינסטיטוציעס און, אז מיר ווייסען אז אין אמעריקע געפינען זיך הונדערטע ראדאמער און נישט קיין ארעמע, און מיט א געוויסער באציאונג צו זייער היימשטאט און מיט א גוטען ווילען,— פרעגט זיך: וואס איז די סיבה, וואס ראדאם האט אזא קנאפע פארבינדונג מיט די ראדאמער אין אמעריקע.

פארוואס זוכט מען נישט קיין מיטלען אנצוקניפען ענגערע באציאונגען מיט די ראדאמער, וועלכע געפינען זיך אין אמעריקא און האבען געוויס א ווארעמע באציאונג צו זייער געבורטס שטאדט.

אפשר וואלט סען נאך איצט געמאכט אזא בעראטונג, צי אסיפה, אדער קאנפערענץ פון אלע געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס און דעם ענין באטראכטען?

אפשרוועט ווער נעמען די איניציאטיוו די דאזיגע בעראטונג צו רופען?

די וואהלען פון ראט און פערוואלטונג זאלען איבערגעהן אויף דאס ניי.

אין דער „זעמיא ראדאמסקא" פון די טעג ליינען מיר א ידיעה, אז ס׳איז א וואהרשיינליכע זאך, אז די וואהלען פון ראט און פערוואלטונג פון דער ראדאמער יודישער קהלה זאלען נאך אמאהל איבערגעהן. אלס די אורזאך גיעט די זעלבע צייטונג אן, וואס ס׳זענען איינגעפלאסען רעקורסען געגען די וואהלען פון ביידע דערמאנטע אינסטאנצען.

די ידיעה איז נישט גענוג קלאר און מיר ווייסען נישט גענוי, צי דערמיט ווערט געמיינט, אז ס׳וועלען בכלל פארקומען נייע וואהלען צו דער קהלה אדער בלויז די וואהלען פון די פערזעסען פון ראט און פערוואלטונג. די צייטונג „זעמיא" ווייסט אגב, צו דערצעהלען, אז דער דאזיגער ענין ברויך ענטשיידען געלעזט ווערען ביז דער העלפט פון מאנאט שערפיען און, אז אין ביידע פאלען, ד״ה, צי די וואהלען וועלען בעשטעטיגט ווערען, אדער זיי וועלען איבערגעהן — וועלען דורך דער דאזיגער צייט זיין טהעטיג דער אלטער ראט און די פריהערדיגע פערוואלטונג.

פון וועמען די „זעמיא ראדאמסקא" האט אזא ידיעה בעקומען, איז אונז נישט בעוויסט. אונז האט מען נישט אינפארמירט וועגען אזא וואהרשיינליכקייט. ס׳איז אינטערעסאנט צו וויסען, ווער ס׳זענען די אינפארמאטארען פון דער „זעמיא", ווי אויך פון וועלכען צד ס׳איז איינגעפלאסען די רעקורסען.

אנאנסען

— אין —

ראדאמער - קעלצער לעבען

האבען דעם גרעסטען

— ערפאלג. —

טאג = בוך
פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

3000 גאלדענע רענדלעך.

ווען איך בין געקומען צו דער בעשטימטער שעה אין זאקסישען גארטען האב איך שוין געטראפען די פרוי רבקה׳לע פאמעלסאהן זיצען אין א אינטער-אלעע ווארטען אויף מיר. איך האב זיך צוגעזעצט און איידער איך האב נאך דערוויזען צו ענטשולדיגען זיך פאר מיין פערשפעטיגונג האט זי שטיל צו מיר א זאג געטוהן:

— מלך, דא איז נישט קיין ארט קיין סך צו רעדען. ס׳זענען דא צו-פיעל אויגען און מ׳קאן אונז אבסערווירען. דא איז נישט קיין געוואונשענער פלאץ צו פיהרען א אינטימען געשפרעך. היט דיך מיט א הויך ווארט. דיך קאן מען נישט. אבער איך בין גוט בעקאנט אין ווארשא און אין גארטען דא געפונען זיך א סך מענשען, וואס ווייסען ווער איך בין. לאמיר דעם שמועס אבלייגען אויף א אנדערש מאהל. דער צוועק פון מיין רופען דיך אהער איז, וואס כ׳וויל דיר יעצט געבען א גרויסע סומע געלד זאלסט קאנען דערמיט זיך שטעלען אויף די פיס.—

אנ׳איבעראשטער פון די דאזיגע ווערטער האב איך איבערגעריסען איהרע ווערטער און זי נישט געלאזט רעדען. איך האב אליין נישט געוויסט, וואס איך רעד און בין ארויס מיט א פראגע:

— אבער רבקה׳לע, פון וואנען וועסטו נעמען געלד? ס׳איז דאך געוויס אונטער דיין מאנס וויסען און וואס וועט ער זאגען? —

— פרעג נישט קיין קשיות. איך וועל דיר א צווייט מאהל ערקלערען. מיין מאן יועט דיר בעוונדער געבען געלד. ער האט מיר צוגעזאגט דאס צוטוהן און איך בין זיכער, אז ער וועט האלטען ווארט. ער איז א עהרען-מאן. אבער איך וויל דיר פון מיין זייט אויך בייהילפיג זיין. נעם וואס איך וועל דיר געבען און פרעג גארנישט איבער. נאך א בקשה האב איך צו דיר — ארויסקומענדיג צו מיר אין שטוב זאלסטו זיך האלטען פון מיר פון דערווייטענס. נישט ארויסכאפען זיך מיט׳ן ווארט „דו" געדענק קאנסט דיך און מיך אומגליקליך מאכען. דער עיקר זאלסטו זיך אונטערהאלטען מיט מיין מאן. איך פון מיין זייט, וועל טהון אלץ, בכדי דיין לאגע אויסצובעסערען. ווי ווייט מעגליך וועל איך זיך בעמיהען, אז דיינע טרויעריגע איבערלעבענישען זאלען פערגינטיגט ווערן מיט א בעסערען מארגען.—

דא האט רבקה׳לע געווארפען א בליק אויף א גרעסער פעקעלע. וואס איז געלעגען נעבען איהר און צו מיר האט זי דורך א ווינק געזאגט מיט כמעט א פערמאכט מויל, נישט בעוועגענדיג זאגאר מיט די ליפען:

— נעם-צו דאס פעקעלע, דא ליגט געלד. פאק נישט אויף און צעהל נישט איבער. נאר נעם ווי ס׳געהט און שטעהט. געט עס אזוי, אז ס׳זאל זיך דאכטען, ווי דאס פעקעלע איז דיינס. ביי דיר אין רער היים, וועסטו עס אויפמאכען און איבערצעהלען וויפיעל די האסט. פערשטייי וואס איך זאג צו דיר און קוק מיך צו-פיעל נישט אן. —

— איך קאן נישט, רבקה׳לע, ס׳איז דאך נישט מיינס און מיר דאכט זיך.

א אקציע, וואס יעדער ראדאמער יוד דארף שטיצען.

די היגע פּאָפּולערע הילפס-געזעלשאַפט „עזרה" האָט בעשלאָסען היי־יאָהר, ווי שטענדיג, אוועקצושיקען קיין בוסק אָרימע קראַנקע קינדער און דערוואַקסענע אומפערמעגליכע מענשען. ס'זענען שוין געמאַכט געוואָרען אַלע פּאַרבערייטונגען, ווי למשל רעגיסטרירען די קראַנקע, דאָס אונטערזוכען זיי דורך אַ דאָקטוירים-קאָמיסיע און ס'איז אַפילו שוין געדונגען געוואָרען אַ ווילליע אין בוסק. די אַלע דריי זאַכען קאָסטען קנאַפּ, אָדער גאָרנישט. יעצט האַלט עס ביים וויכטיגסטען פּונקט — געלד. אָהן דעם קאָן מען זיך קיין ריהר נישט געבען. בעדער פאַר די קראַנקע דאַרף קאָסטען. פאַר עסען מוז מען בעצאָהלען און וואָהנונגען אין בוסק גיעט מען אויך נישט אומזיסט צו דעם אַלעם ברויך מען האָבען כסף און טאַקע אַ שעהן ביסעל כסף.

נאָר מאַלע וואָס מ'ברויך. די פראַגע איז, צי מ'האָט, צי ס'איז דאַ כסף. און אפשר איז עס קיין פראַגע אויך נישט. אז איהר ווילט וויסען, וועלען מיר אייך אויסזאָגען דעם „סוד", אַז עזרה האָט דערווייל קיין גראָשען נישט אין קאַסע צו דער גאַנצער אַקציע. אַלץ איז צוגעגרייט. ס'אין שוין אפילו בעשטימט אַ טאָג ווען די קראַנקע זאָלען פאָהרען. אָבער די שפּרינג-פעדער פון דער גאַנצער אַקציע איז נאָך ביים זייגער-מאַכער.

ס'אין נאָר צו בעווינדערען די נישט געבראָכענע ענערגיע און דער שטאַרקער ווילענס-קראַפט פון פרעזעס ה' איתמר אדלער, וועלכער, נישט קוקענדיג אויף די פינאַנציעלע שוועריגקייטען, וויל ער בשום אופן נישט אויפגעבען און רעזיגנירען פון דער בוסק-אַקציע, וועלכע איז ממש אַ רעטונג פאַר פיעל אָרימע קראַנקע. ה' אָדלער, וועלכער האָט שוין אַ לאַנגיעהריגע ערפאַהרונג אויפ'ן געביעט פון וואָהלטהעטיגע אַרבייט, ווייסט גענוי אָבצושאַצען די קאָלאָסאַלע בעדייטונג פון אַזאַ אַקציע. יעדעס יאָהר זעהט ער ווי פון צובראָכענע פערקריפּעלטע לייַדענדע און קראַנקע ווערען אָבגעפרישטע, אויסגעגלייכטע, מונטערע מענשען. ער זעהט בחוש די גרויסע קוראַציע-ווירקונג און דערפאַר איז ער אַזאַ עקשן, וואָס לאָזט נישט די ראַדאָמער יודען כאָטש איין זומער אָבצוהאַלטען און וויל זיי נישט בעפרייען פון געלד-געבען אויף דער בוסקער אַקציע.

אַזוי די קראַנקע און אַזוי די גאַנצע עזרה-פערוואַלטונג איז פולשטענדיג רוהיג, אַז פּונקט צום בעשלאָסענעם טערמין, וועט מען די קראַנקע שיקען קיין בוסק. זיי זענען זיכער, אַז מיט אַ טאָג אפילו וועט מען נישט פערשפּעטיגען. מעג נאָך נישט זיין קיין געדעכעניש פון געלד, וועט דער פרעזעס שוין מאַכען אַזוי, אַז פּונקט צו דער שעה וועט אַלץ זיין פערטיג, און דער עולם פּאַסאַזשירען וועט איינשטייגען אין דער באַהן, אָדער אין אויטאָס און היידאַ קיין בוסק.

זיי האַלטען דעם ה' אָדלער פאַר אַ בעל מופת אויף דעם געביעט און גלויבען, אַז זיין ריזיקאַלישע אונטערנעהמונג וועט געקרוינט ווערען מיט ערפאָלג. זיי מאָטיווירען עס דערמיט וואָס יעדעס יאָהר געפינט זיך די דאָזיגע אַקציע אין אַ גרויסע געלד-סכנה און פונדעסטוועגען ווערט זי גלענצענד דורכגעפיהרט. אָבער ווי זאָגט מען ביי אונז „אין סומכין על הנס" און צווייטענס קומט נישט צו דעם ה' אָדלער קיין גרויס געזונד פון דעם גרויסען צוטרוי וואָס מ'האָט צו איהם. ער בלייבט אַזוי אָרום איינער אַליין אויף זיין אַרבייט'ס-פעלד און ס'איז דעריבער דער חוב, אַז די שטאָט זאָל איהם פערגרינגערען און יעדער זאָל שפּענדען לויט זיינע מעגליכקייטען אויף דער דאָזיגער זעהר וויכטיגער אַקציע.

אמת, די צייט איז היינט אַ קריטישע. ס'איז שלעכט, וואָס קאָן נאָר זיין, אָבער דאָס טאָר נישט זיין קיין פערענטפער. אָרימע קראַנקע מוז מען העלפען אויף וויפיעל מ'קאָן נאָר. מיט עטליכע בעדער קאָן מען זיי דערהאַלטען דאָס חיות און מאַכען זיי פעהיג צו אַרבייטען און אויסמיידען זיי זאָלען פאַלען צו-לאַסט אויף דער געזעלשאַפט.

ס'איז גענוג שעהן פון איין מענש וואָס גיעט אַוועק אַזוי פיעל כח, צייט און מיה פאַר אַזאַ באמת אידעאַלער אונטערנעהמונג. די שטאָדט ברויך זיך דערויף קאָנען און איהם נישט מאַכען קיין שוועריגקייטען, נאָר פערקעהרט בסבר פנים-יפות שטיצען די בוסק אַקציע פון דער עזרה.

אחד המרבה ואחד הממעיט און בכלל יעדער, וואָס פיהלט זיך בכח ברויך זיך בעטייליגען אין דער זעהר נוצליכער אַקציע.

ב. צ.

ביליג! נוצט אויס די געלעגענהייט. **ביליג!**

די שוין אין ראַדאָם גוט-בעקאַנטע דרוקעריי „רעקאָרד"
ראַדאָם, זשעראָמסקי (לובלינער) 9 איז די איינציגע אין ראַדאָם, וועלכע
פערטיגט אויס אַלערליי **דרוק-אַרבייט** צו זעהר ביליגע פרייזען
סאָלידע אַרבייט! לעצטע מאָדערנע שריפטען. קומט און איבערצייגט אייך!
נור אויף אַ קורצע צייט. 100 וויזיטובקעס צוזאַמען מיט דרוק 1.50 זל.

ווי כ'וואָלט גענאַנגען אויספיהרען אַ גנבה. איך קאָן דאָס נישט. אַזאַ האַנדלונג איז ווייט נישט צוגעפּאַסט צו מיין כאַראַקטער. — האָב איך זיך געפּרובט וועהרען און באמת נישט געקאָנט זיך צוריהרען צום דאָזיגען פרעמדען פּעקעלע. אָדער ס'האָט גאָרנישט געהאָלפען. רבקה'לע האָט מיך בעשוואוירען און צו מיר געזאָגט ווי מיט אַ בעפעהל:

— מלך, שפּאַר דיך נישט איין. איך הייס און בעשוועהר דיך אין נאָמען פון אונזער אַמאָליגע ליבע, אַז זאָלסט דאָס דאָס דאָזיגע פּעקעלע יאָ צו-נעמען, איך שענק דיר נישט און ווען וועסט האָבען וועסטו מיר אָבגעבען. ס'איז נישט קיין גנבה, ווייל כ'גיב עס דיר מיט'ן גאַנצען האַרצען. דאָס געלד. אויב ווילסט וויסען, איז הייליג, כשר געלד. דאָס געלד איז פאַר דיר געווען אָנגעגרייט פון מיינע מיידעל-יאָהרען. דאָס איז געווען מיין נדן, וואָס כ'האָב דיר געוואָלט געבען. ס'איז דיין געלד.—

— וואָס הייסט, וואָס מיינסטו דערמיט? — האָב איך אויפגעריסען אַ פּאָר ערשטוינטע אויגען. — איך פערשטעה נישט וואָס די זאָגסט, רעד דייטליכער, קלאָרער, רבקה'לע. —

— די פערשטעהסט נישט, האַ? כ'זעה אַזוי. אָבער וואָס איז דאַ נישט צו פערשטעהן. ס'איז גאַנץ פשוט. איך מיין, אַז מיין נדן-געלד, דאָס איך האָב אַוועקגעלעגט אין אַ באַנק אַלס אַנדענקונג פון מיין ליבע צו דיר. מיין מאַן האָט מיך גענומען אָהן געלד. און מיין נדן האָב איך בעשטימט פאַר יונגע פאָרלעך, וואָס האָבען זיך ליעב און קאָנען נישט הייראַטען, ווייל זיי האָבען קיין געלד נישט. איך האָב שוין לאַנג געוואָלט אַזוי טוהן. נאָר דאָס האַרץ האָט מיך נישט געלאָזט. יעצט, אַז איך האָב דיך געטראָפען איז דאָס געלד דיינס.—

— אָבער ווי אַזוי קאָן דאָס געלד זיין מיינס, אַז די ביסט נישט מיין? —האָב איך געזאָגט מיט אַ טיפען זיפץ.

— ניין דיינע װעל איך שוין נישט זיין. איך האָב אַ מאַן. איך בין שוין אַ מוטער פון דערוואַקסענע קינדער. יעצט זענען מיר נישט מעהר ווי פריינט און דאָך איז דאָס געלד דיינס. נעמט עס צו. איך בעט דיך.—

— ניין, רבקה'לע, איך קאָן נישט נעם דאָס געלד צוריק. איך בין עס נישט ווערטה.—

איך האָב געוואָלט נאָך עפּעס זאָגען. אָבער דאָ האָבען אָנגעהויבען שטרומען טרערען פון די אויגען און אונטער'ן האַרץ האָט געקלעמט אַ טיפע וועהטאָג. דער קאָפּ האָט זיך מיר פערדרעהט און דער גאַנצער גאָרטען מיט אַלע בענק און מיט אַלע מענשען האָבען פאַר מיר אָנגעהויבען טאַנצען און וויעגען ארויף און אַראָפּ. ווען איך בין עפּעס געקומען צו זיך האָב איך רבקה'לע שוין מעהר נישט געזעהען נעבען זיך. זי איז נישט קענענדיג צוזען ווי כ'וויין אַוועק און איבערגעלאָזט ביי מיר דאָס פּעקעלע געלד. איך האָב גענומען אַרומלויפען איבער'ן גאַנצען זאַקסישען גאָרטען, אָבער רבקה'לע איז שוין נישט געווען.

אַ שיכור'ער האָב איך זיך אַ היים געשלעפּט. איך האָב דאָס פּעקעלע פעסטער צוגעדריקט צו זיך און איבער'ן גאַנצען וועג האָט אין מיר אַרומגעטאַנצט אַ ביטער, רויט געלעכטער, וואָס האָט געשריגען מיט טויזענט בייסיגע קולות:

— מלך, דאָ האָסטו דיין נדן. אַ יוד שוין פון קנאַפּע 50 יאָר און דו נעמסט דיר יעצט צו דיין נדן פון בחור'ווייז, כאַ-כאַ-כאַ. ביסט שוין אַ טאַטע, וואָס ברויכסט געבען נדן, — נעמסטו גאָר אַליין נדן! און הלואי וואָלסטו. מלך, דיעם נדן גענומען פון רבקה'לע, ווען ביסט אַ בחור געווען, וואָלסטו פערשפּאָרט די אַלע צרות פון דיין פאַלשען, פערדרעטערישע

א ליעבע מיט א קוך זענען צוויי הייסע זאכען...

האט טאקע ר' משה'לע געמוזט געהן מיט דער קעכין אונטער דער חופה צום צווייטען מאהל.

ר' משה'לע ג. א ראדאמער איידעם אויף קעסט איז מיט א מאהל געוואָרען א „דעמאקראט". פון די שעהנע גביי־רישע צימערען איז ער לעצטענס גע־וואָרען א אָפטער גאסט אין דער קוך, וואו ער האט זיך שטארק פעראינטע־רעסירט מיט'ן פראלעטארישען גורל פון דער קעכין און איהר געטרייסט אין די איינזאמע מינוטען.

זיין דעמאקראטישע מיסיע האט משה'לע אויסגעפיהרט איבערהויפט ביי־נאכט, ווען קיינער זעהט נישט. ער איז בטבע א גרויסער עניו ביי זיך און נישט געוואָלט נתגלה ווערען פאר ווייטיגע מענשען. אבער דא האט זיך דער יצר הרע אריינגעמישט און משה'־לע איז נעביך נכשל געוואָרען. אין דער קוך, וואו ס'איז געווענליך שטענ־דיג הייס, האט זיך אין זיין נשמה, אומשולדיג הארץ אנגעצינדען א חשק צו חנה'לע די קעכין, וואס האט איהם כשוף געטוהן מיט איהר שעהנקייט. און די ליעבע, וואס איז אזוי אויך גענוג הייס איז דא אין דער קיך נאך מעהר אנגעגליהט געוואָרען אזוי ווי אויף הייסע קוילען.

לאנג האט משה'לע געקעמפט מיט זיך ביז... ביז לילית האט איהם גע־בעפאנגען אין איהר נעץ. ער ווייסט אליין נישט ווי אזוי דאס איז געשעהן, וואס פלוצלינג איז ער נאכט־ביי־נאכט אריינגעפאלען אין די צארטע, ווייכע אָרעמס פון דער שעהנער חנה'לע. ער האט יעדעס מאהל געזאגט א קאפיטעל תהלים, אבער בשום אופן האט ער נישט געקענט זיך בעפרייען פון איה־רע אָרעמס. ס'האט איהם געצויגען ווי מאגנעט און ער האט געפיהלט, אז ער איז פערלוירען. האט ער זיך אונ־טערגעגעבען און מפקיר געווען זיין נשמה...

אין אוועק א דאמאנישע אידיליע טאקע ווי א חסידישער יונגערמאנטשיק קאן־מיט ברען און התלהבות, אזוי ווייט, אז ער האט לגמרי נישט מרגיש געווען, אז דער שטן לאקערט אויף איהם און וויל דוקא ענטפלעקען פאר דער גאנצער וועלט זיינע פערבארגענע מעשים. איינמאהל אזוי, ווען ער אין געווען בעגייסטערט און זיך געפיהלט גאר געהויבען אין א זיסע שטימונג, האט זיך פלוצלינג בעוויזען חנה'לעס חתן בכבודו ובעצמו און דערזעהענדיג, ווי משה'לע איז עוסק מיט זיין כלה אין הלכות ישקנו, האט ער גארנישט געטוהן, נאר ארויסגעכאפט א מעסער און געוואָלט אויף איהם דורכפיהרען א אפעראציע, או ער זאל שוין מעהר נישט עובר זיין אויף לא תחמוד...

משה'לע האט זיך געבעטען מיט טרערען אין די אויגען ער זאל איהם גארנישט טוהן, אבער ס'האט גארנישט געהאָלפען. חנה'לעס „חתן" האט גע־וואָלט אויפהויבען א סקאנדאל און אויפוועקען שווער און שוויגער און אויך משה'לעס יונגע ווייבעל וואס איז איצט געשלאפען אין דריטען. צי אין פיער־טען צימער און גע'חלומ'ט א זיסען חלום אז זי איז שוין אין קריניץ, ארער אין טשעכאטשינעק, וואו זי האט זיך טאקע געגרייט צו פאָהרען אין די בע־דער. ערשט נאך לענגערע אונטער־האנדלונגען און דער עיקר א דאנק חנה'לעס „אינטערווענץ" האט מען זיך פערגלייכט און ס'איז געבליבען, אז דערפאר, וואס משה'לע האט געהאט צו־פיעל עסקים מיט חנה'לע זיין כלה, זאל ער דעריבער בעצאהלען חצי נדן קנס, ס'הייסט א גראבע אפותיקי. און טאקע מארגען זאל ער ברענגען כך וכך אויף דעם און דעם אָרט.

צומארגענס, ווען משה'לע איז גע־קומען אויף דעם אבגעשמועסטען אָרט כדי מסלק צו זיין דעם קנס, האט ער געטראפען א גאנצע חברותא מיט חנה'לע און איהר חתן אין דער שפיץ. נאכדעם ווי חברה האט געמאכט א גוטע כוסה, אין איינער פון די אנוועזענדע אויפגעשטאנען און מודיע געווען דעם עולם, היות ווי משה'לע האט זיך פער־ליעבט אין חנה'לע, זאל מען טאקע דא אויפ'ן אָרט שטעלען א חופה און זיי ווינשען מזל־טוב. ס'האט טאקע נישט געדויערט לאנג און כהרף־עין איז חנה'לע געשטאנען אין א וועלאן אונ־טער א חופה מיט משה'לע, וועלכער האט נעבעך געמוזט זאגען דעם גאנצען פסוק און צוברעכען עטליכע גלעזער. דאס איז נאך געווען ווייניג און משה'לע האט נאך געמוזט צו צאהלען א שעה־נע פאר הונדערט זלאטעס.

צום ערגסטען איז, וואס חנה'לעס „חתן", וועלכער האט פייערליך מבטיח געווען צו מאכען א שוייג, האט באלד דערנאך געבראכען זיין וואָרט און האט וועגען אלעם דערצעהלט משה'לעס ריכטיגען שווער. פערשטעהט זיך, אז ביי דער דאזיגער פאמיליע אין יעצט לעבעדיג און לוסטיג. קודם כל האט מען חנה'לע די קעכין פון דאָרט משלח געווען און ווי מען זאגט, זאל עס האלטען דערביי, אז אויך משה'לען זאל מען משלח זיין מיט א גט.

פון דיין פאלשע, פעררעטערישע פרוי וואס האט דיך געבעיענגט צום היינטי־גען מצב. אטראג עס, טראג דאס פעקעלע, וואס רבקה'לע טאמעלפאהן, דיין אמאליגע סימפאטיע, דיין געוועזע־נע הארצענס־געליבטע האט דיר א נדן געגעבען, כא—כא—כא!

געווען מינוטען וואס כ'האב אין מיין טיפען יאוש. און מיין גרויס פערביטע־רונג פערגעסען. פאר מיר זענען קאפוי־ער געשווימען זיסע בילדער פון מיין יוגענד. מיר האט זיך גערדאכטען ווי כ'וואלט יעצט 18 יאהר אלט געווען און נאר וואס א חתן געוואָרען מיט רבקה'לע. און ווען אט די גליק־גליכע געפיהלען זענען אוועק און איך האב זיך דערמאנט, אז אויף מיין קאפ וואקסען שוין גראהע האר, האט פון מיר אלץ געשפארט אבגייסטערטע פרייד אזוי שטארק, אז א'ך האב געוואָלט געשרייען איבער אלע גאסען און אויסרו־פען: נאט, זעהט, מ'זאגט ס'איז נישטא אויף דער וועלט קיין ליבע. ס'איז א ליגען. קוקט מענשען, אט דאס דאזיגע פעקעלע, וועט איהר זעהן, אז ס'איז נאך דא דיינע, עהרליכע און גאלד־געליי־טערטע ליעבע.—

כ'בין אריין אין אזא עקסטאז, אז כ'האב געוואָלט אויפרייסען דאס פעקע־לע, פונאנדערגעוואָרפען דאס געלד און אויסרופען: נעמט אייך מענשען די היי־ליגע מטבעות פאר א סגולה, פאר א קמיע פאר אייערע מיט ליעבע דורכגע־דרונגענע הערצער. — אבער אין דעם מאמענט איז מיין עקסטאז פערלאשען געוואָרען. פאר מיינע אויגען איז א דורך א שווארצער, פינסטערער שאטען פון מיין פרוי, די בעטריגערין און איך האב צו זיך אליין געזאגט אנ'אויסגעניכטער־טער: מלך, מלך, די זאלסט נאך דאס זאגען וועניג האט דיך דאס לעבען געלערענט? ס'וועט נישט העלפען. מענ־שען וועלען צונויפקליבען דיינע מט־בעות און זיי וועלען נאך לאכען פון דיר. אזעלכע רבקה'לעך געפונען זיך וועניג. זיי געהערען צו דער פערגאנ־גענהייט, צום אמאהל און אויך דאן זע־נען זיי געווען פון די אויסערוועהלטע הערליכע נשמות.

אין אזעלכע מחשבות בין איך אנגע־קומען צו זיך אהיים. דאָרט ערשט האב איך אויפגעבונדען דאס פעקעלע און ס'זענען ארויסגעפאלען רוסישע גאלד שטיקלעך אויף א סומע פון 3000 רובעל, טאקע אזוי פיעל וויפיעל רבקה'לעס פאטער האט געוואָלט נדן געבען און געשטיפט דאן מיין פאטער אין די הענד אריין, אבי ער זאל זיך מיט איהם משדך זיין. מיין פרוי און טעכ־טער דערזעהענדיג אזא סומע געלד זענען פשוט אויפגעציטערט געוואָרען און ווען איך האב זיי ערקלערט, אז כ'האב געפינען א כשר'ע מציאה הא־בען זיי אזש געטאנצט פאר פרייד.

(פארזעצונג קומט).

די נייע פאסט אויף פלאץ 3-ער מאי שוין טהעטיג.

פון 1-טען היינטיגען מאנאט האט שוין אנגעהויבען פונקציאנירען די נייע פאסט, וואס איז אויסגעבויט גע־ווען אויפ'ן ראג פילסודסקי און פלאץ 3-ער מאי.

אין צוזאמענהאנג מיט דער ערעפ־נונג פון דער נייער פאסט ווערט אויך איינגעפיהרט אויטאמאטישע אפאראטען ביי אלע אבאנענטען, וועלכע וועלען זיין פעראייניגט מיט דער טעלעפאהן־צענטראלע אין דער נייער פאסט־געביי־דע.

די אלטע פאצט אויף דער ווארשא־ווער וועט ווייטער פונקציאנירען ווי פריהער און וועט ערלעדיגען אלע ענינים, וואס געהען אריין די גרעניצען פון פאסט־פערקעהר, אזוי ווי ס'אין גע־ווען ביז יעצט.

די נייע פאסט האט היינט א שטאר־קע פרעקווענץ. דער עולם לויפט קוקען אויף חידושים און ערלעדיגט דאָרט אלע פאסט־אנגעלעגענהייטען. אפילו די, וואס וואָהנען אין נאהנטער שכנות מיט

דער אלטער פאסט האבען זיי פעילאזט און געהען באדיי א שטיק וועגט ווייטער אהין אויף פילסודסקי גאס.

שיין א גאנצע וואך שטעהט די אלטע פאסט כסעט פוסט און האט נישט קיין קליענט אויף א רפואה. אלץ ציהט צו דער נייער יונגער און שענערע „קאנקורענטקע". מענשען זענען נישט דאנקבאר. אזוי פיעל יאהרען האט די אלטע פאסט בעדיענט די בעפעלקערונג און דא מיט איינמאהל אן איהר פערגעסען.

נישט ריכטיג איז דעריבער די האנדלונג פון די ראדאמער מענשהייט לגבי דער אלטער פאסט, מיט וועמען מ'האט זיך געטיילט און ליידען און פריידען במשך אזוי פיעל-יאהרען. וויפיעל גליקליכע בשורות, וויפיעל ליעבעס-בריעף האט זי געבראכט. וויפיעל הערצער האט זי געמאכט קלאפען, פיבערען און ציטערען דורך די צעהנדליגער יאהרען פון איהר עקזיסטענץ. וויפיעל סודות האט זי געטראגען און געבראכט פון דער וועלט. א געטרייע דינערין געווען די מענשען אבער פערגעסען אלץ גרינג. זיי זענען להוט אויף טשעקאווע זאכען, אויף נייעס. זיי זענען נישט סענטימענטאל.

אין אפשר האלטען זיי פון משנה מקום משנה מזל.

ווער ווייסט.

אזש פון קאזשעניץ איז ער געפאהרען קיין לאדז אויסברענען זיין ווייב די אויגען.

יעקב יצחק זילבערבערג (32 יאהר אלט) האט א לענגערע צייט נישט געוואוינט מיט זיין פרוי.

ער האט זיך בעזעצט אין קאזשעניץ און זיין פרוי פייגעלע האט זיך געלעבט אין לאדז בעזונדער.

ווייזט אויס, אז זילבערבערג איז נישט געווען שטארק צופרידען פון דער דאזיגער שיידונג, ווארום היינטיגע וואך איז ער געפאהרען קיין לאדז, געשיקט זאגען פייגעלען, אז ער האט מיט איהר עפעס צורעדען אויג אויף אויג, און, אז זיי האבען זיך טאקע צוזאמענגעטראפען, האט ער איהר געפרובט אויסברענען די אויגען מיט זאלץ-זויער.

דאס איז איהם נישט געראטען, וויילפייגעלע האט זיך בעצייטענס געכאפט אויף דעם, וואס ער געהט טוהן. האט זי זיך שנעל פערשטעלט דאס פנים מיט די העגד, און דער מאן איהרער האט בלויז בעוויזען אפצובריהען איהרע הענד. פייגעלע האט געמאכט א געוואלט, איז געקומען פאליציי און אריינגעזעצט זילבערבערג'ן אין טורמע, צו דער דיספאזיציע פון דער אויספארשונג'ס-מאכט.

בעריהמטער ביהנע-קינסטלער סאמבערג אין ראדאם.

די צווייטע וואך, דינסטאג וועט אין ראדאם שפיעלען יודיש טעאטער די טרופע פון בעקאנטען ארטיסט ביאלקאוויטש. די טרופע וועט אויפפיהרען די פיעסע „דער פערשאלטענער" פון סאפיא ביעלא.

אלס פנים חדשות וועט אויפטרעטען דער בעריהמטער ביהנע-קינסטלער סאמבערג, וועלכער פערנעמט היינט איינע פון די אויבען-אן-ערטער צווישען די ערשט-ראנגיגע כחות אין דער יודישער טעאטער-וועלט.

אין דער טרופע שפיעלט אויך דער אין ראדאם גוט-בעקאנטער ארטיסט דראנגאוו.

עבירה גוררת עבירה, אבער דער פאן וואצלאוו איז גארנישט שולדיג. ער האט דאס קיינמאהל נישט געלערנט.

מיט א געוויסער צייט צוריק איז לעווסקי, בעפרייט געווארן פון דער בעאמטער [illegible] זיין פאסטען און איבערגעגאנגען אין דירעקציע, א געוויסער וואצלאוו וורוב- צמעריסור.

נישט וועלענדיג ארומגעהן ליידיג האט וורובלעווסקי אויסגענוצט זיין פרייע צייט און זיך פערנומען מיט אינזשיניערסקע ארבייט. ער האט זיך איבעראל דעקלארירט אלס אינזשיניער און אלס א זעלכער אויפגענומען פערשידענע בעשטעלונגען פון זעלבען פאך די געשעפטען זענען אוועק נישט שלעכט אזוי ווייט. אז פון די פעררינסטען האט ער זיך ארויפגעארבייט צו אזא שטופע אז ער איז בכח געווען זיך אויסצובויען א אייגען פאלאצעל, וואו ער האט זיך גאר בהרחבה'דיק איינגעארדענט.

אלץ וואלט אפשר געגאנגען כשורה, ווען נישט א מעשה מיט א דירה און מיט 2000 זל. אבטרעט-געלד.

און אט וואס האט פאסירט:

וורובלעווסקי האט איידער ער האט עולה לגדולה געווען אלס „אינזשיניער" פערנומען א וואחנונג אויף שוויעזשא גאס 26. ער האט דארט בעוואוינט א שעהנע דירה. און אפילו דאן, ווען ער האט שוין געהאט זיין אייגען פאלאצעל האט ער נאך זיין אלטע וואהנונג נישט געוואלט בעפרייען. א געוויסע מעקלערין האט זיך דאן גענומען מטפל זיין ארום דער דירה און געפרענגט בעלנים, וועמען וורובלעווסקי האט פראפאגירט 2000 זל: אבטרעט-געלד.

וורובלעווסקי האט זיך גארנישט געריכט און מ'האט איהם פלוצלינג גערופען אין דער פראקוראטור איף אנאנפראגע, צי ער טרייבט ליכווע מיט זיין אלטע וואהנונג. אין איין וועגס האט מען געמאכט א שאלה אויף זיין טיטול „אינזשיניער" צי ער איז ער א ריכטיגער. וורובלעווסקי האט אויך אין דער פראקוראטור אויפגעגעבען זיין בערוף מיט'ן טיטול „אינזשיניער" אבער ווייזט אויס, אז מ'האט איהם ווייניג געגלויבט און געמאכט אנ'אנפראגע אין דער באהן-דירעקציע, וועלכע האט געענפערט קלאר און קאטעגאריש, אז וורובלעווסקי איז קיינמאהל קיין אינזשיניער נישט געווען.

דער ערפאלג פון דער דאזיגער טשעקאווער געשיכטע וועט זיך אבשפיעלען אין די נאהנסטע טעג אין ראדאמער קרייז-געריכט.

אויפ'ן פאן וואצלאוו וורובלעווסקי איז אמת'דיג געזאגט געווארען עבירה גוררת עבירה, אבער ער איז אפשר גארנישט שולדיג. ער האט דאס קיינמאהל נישט געלערנט און טאקע פון וואנען האט ער געזאלט וויסען?

GAZOWNIA
MIEJSKA

פערקויפט צו צוגענגליכע פרייזען
קעכלער, גאזאווע איינס און צוויי פלאמיגע
קעכלען פאמילינע און האטעלאווע
אייוועלען צום באדען
אייוועלען צום בראטען
אייזענס צום פרעסען פאר פריוואט און פאר שניידער
הייצערס צו פריזירער רעדלעך
„טערמא" אטאמאטישע אויף צו דערווארמען וואסער פאר דאקטוירים, דענטיסטען, פריזיורערס און עהנליכע פראפעסיעס.

אלערליי גאז-אפאראטען ווערען פערקויפט
——— אויף צוגענגליכע בעדינגונגען. ———
די גאזאווניע פיהרט אויס שטוב-אינסטאלאציעס
אויף אויסצוצאהלען אין 12 ראטעס.

די גאז-אפאראטען קען מען בעקוקען אין די סקלאדעס פון די גאזאווניע אויף מלאדזשאנאווו פון 10 ביז 2 נ. מ.
אלע אינפארמאציעס ערטיילט די ביורא פון די גאזאווניע טעל. 134

קעלצער אבטיילונג.

די קאנסטיטואירונג פון דער קהלה־פערוואלטונג.

זינטאג 12 בייטאג איז פארגעקומען די ערשטע קאנסטיטואירונג'ס־זיצונג פון דער קהלה־פערוואלטונג. אין דער זיצונג האבען זיך בעטייליגט 7 דאזאָרעס אין הרב ראפאפארט. 3 דאזאָרעס זענען, עוליב זייער אבפאהרען פון קיעלץ, געוועזען אבוועזענד.

די זיצונג עפענט ה' קלוסקא, וועלכער בעהט ארייצוטראגען קאנדידאטען אלס פרעזעס. עס ווערט פארגעלייגט די קאנדידאטור פון ה' אהרן יוסף מאשקאוויטש, וואס ווערט איינשטימיג אנגענומען.

אלס וויצע־פרעזעסן ווערן געוועהלט, אויך איינשטימיג, די ה"ה: משה אייזענבערג (אגודה) און שמחה בינם גאלדמאן (אונפארטייאישע).

די נייע פערוואלטונג וועט איבערנעמען די קהלה־טעטיגקייט גלייך נאכן בעשטעטיגען דורך דער סטאראסטווע.

די ארץ־ישראל מאטאציקליסטען אין קעלץ.

די געסט ווערען בעגריסט דורך טויזענטער מענשען.

גאנץ אונערוואַרטעט זענען היינטיגען מיטוואך דורכגעפאהרען קיעלץ די ארץ־ישראל מאטאציקליסטען פון „הפועל“, וואס זענען געפאהרען פון וויען קיין ווארשא.

די געסט האבען זיך, ביי זייער אנקומען, אבגעשטעלט אין מאדק. גלייך האט זיך די ידיעה פערשפרייט אין שטאדט און טויזענטער יודען, אלט און יונג, זענען געקומען בעגריסען די געסט, וואס האבען געבראכט א לעבעדיגען גרוס פון ארץ־ישראל. מען האט געזעהען פאר זיך 7 פעסט־געבויטע געזינטע יונגעלייט, וואס אין גלות וועט איהר אזעלכע זעלטען בעגעגנען.

די פערזאמעלטע יודען האבען טאקע געקוקט מיט בעוואונדערונג אויף די העלדישע יונגעלייט אין בעטאפט פון אלע זייטען די מאטאציקלען מיט די העברעישע אויפשריפטען...

די מאטאציקליסטען האבען געוויילט אין קיעלץ ביז 6 אָוועגד. דאן זענען זיי אבגעפאהרען קיין ראדאם, וואו עס האט זיי ערווארט אן אימפאזאנטער קבלת־פנים. ראדאם, איז נעמליך, אינפארמירט געווארען וועגען זייער קומען.

א העלדישער טהאט פון א קעלצער יונגערמאן.

ער ראטעוועט ארויס פון וואסער 2 יודישע פרויען.

טשארניעצקא־גורא האט פאריגע וואך געקאכט מיט דעם העלדישען טהאט פון היעגען יוגען ציוניסט, ראמעק בלושטיין, וועלכער האט, איינשטעלענדיג זיין לעבען אין סכנה, ארויסגעראטעוועט 2 יודישע פרויען פון דערטרונקען זיך.

עס איז געווען 12 בייטאג. די איינוואהנער אין געסט פון טשארנעצקעגורא, האבען זיך געבאדען אין ארטיגען גרויסען טייך. פלוצלינג האט זיך דערהערט א יאמעדליכער געשריי פון א טרונקענדער פרוי, וועלכע איז געזונקען אין א טיעף ארט אין וואסער. נאך א מינוט און—עס וואלט געקאסט א מענשליך לעבען...

אין דעם אויגענבליק איז ארייגעשפרונגען אין וואסער דער דערמאנטער בלושטיין, אין זיינע מלבושים. און צושווימענדיג צו דער טרונקענדער פרוי האט ער זי ארויסגעצויגען א פער'חלשטע פון וואסער.

אבער דא האט זיך געהערט ווידער פון צווייטען עק טייך א געשריי, אז אויך דארט טרינקט א פרוי און קיינער איז נישט ביכולת זי ארויסצוראטעווען.

ה' בלושטיין האט, נישט לאנג קלערענדיג, זיך באלד א לאז געטהוען צום צווייטען עק טייך און ביי א אויסערגעוועהנליכער אנשטרענגונג ארויסגעריסען די פרוי פון די וואסער־כוואליעס.

די נעמען פון די 2 פרויען נענען: סעצעמסקא (קאנטק) און מאנדעלמאן.

דעם העלדישען יונגערמאן האלט מען איצט אין טשארניעצקא־גורא אין ארומטראגען אויף די הענד.

ארעסטטע צווישען דיר פוילישער שול־יוגענד אין קעלץ.

ווי עס איז שוין בעקאנט פון דער טעגליכער פרעסע, זענען היינטיגע וואך דורכגעפיהרט געווארן אין קעלץ ארעסטען צווישען די שילער פון א היגער קריסטליכער גימנאזיע. עס זענען ארעסטירט געוואָרען 8 פערזאן. ביי וועלכע מען האט געפונען פיעל געוועהר און פערשידענע קאמפראמיטירענדע דאקומענטען, וואס האבען בעוויזען, אז אין קעלץ האט עגזיסטירט א אונלעגאלע מיליטערישע שילער־ארגאניזאציע, וואס איז געווען אין ענגען קאנטאקט מיט די ענדעקעס.

ביי איינינע ענדעקישע טהוער זענען טאקי דורכגעפיהרט געווארען רעוויזיעס. די אויספארשונג איז אין פולען גאנג. מען ערווארט אינטערעסאנטע פרטים.

די ארעסטירטע דראָהט א הארבע שטראף.

צוליב אבדריקען א ארטיקעל וועגען דעם ענין, איז דינסטאג קאנפיסקירט געווארען די ענדעקישע „גאזעטא ווארשאווסקא“.

צו אונזערע לעזער אין קעלץ.

היינטיגען זונטאג שיקען מיר קיין קעלץ א נייעם אינקאסענט און מיר בעטען אלע אונזערע ג. אבאנענטען און אנאנסען־געבער צו רעגולירען די חובות פאר דער צייטונג און פאר די אנאנסען. זאל קיינער נישט פערלאנגען דער אינקאסענט זאל געהן צו איהם עטליכע מאהל.

אדמ. „ראד. קעלצער־לעבען“ אין ראדאם.

„מאראטאריום“... א אמת'ע דאטשע־פאסירונג.

אויב אין קעלץ, למשל, איז מאיר דער פראצענטניק נישט אזוי שטארק פאפולער, איז דערפאר זיין נאמען א שם־דבר אויף דער קעלצער דאטשע.

יאהר ביי יאהר קומט ער נעמליך דא אהער אין די הייסע זומער־חדשים. דינגט זיך ערגיץ וואו אין עק דארף א ענגע „חאטקע“ און קומט יעדען טאג אויף לאנגע שעה'ן אין וואלד אריין.

אייגענטליך קאן זיך מאיר ערלויבען צו פאהרען אין א באד, און אפילו קיין אויסלאנד, אבער דער רבונו של עולם האט דוקא געוואלט, אז מאיר זאל נישט ליידען (אויף אלע יודען געזאגט) אויף קיין שום מחלה, רחמנא ליצלן, אפילו קיין מערידען נישט. אז מען שמועסט, גארנישט!

אבער א ביסעלע אבּרוה, פארוואס נישט?

און וויסען מוזט איהר, אז בטבע איז מאיר נישט קיין קארגער. אויסער ארויבלאזען א האלב־פערטעלע פון פראצענט און אויפהאלטען נאך א טאג א וועקסעל, וואס איז ביי איהם זעהר שטרענג ממש א הלכה למשה מסיני, אויסער דעם וועט איהר ביי איהם אלץ פועל'ען. אפילו בארגען געלדער אויף זאגאנסקי'ס וועקסלען...

אויב ברענגט איהר איהם נישט קיין גוט וועקסעל מאכט ער עס נישט. נו, וואו איז היינט פערהאן א גוט וועקסעל? מאכט מאיר טאקי נישט.. יעדען וואס קומט צו איהם בארגען געלד ענטפערט ער:

— כ'מאך נישט!

איז טאקי שוין א פאר חדשים, ווי ער מאכט נישט. ער ווארט אב אויף א בעסערע צייט.

און אפילו דא, אויף דער דאטשע האלט ער אין איין קלערען, צי ס'וועט זיך פערבעסערען צי נישט, גאנצע טעג האלט ער אין איין ציטערען, צי דאס געלד, וואס ער האט ליגען אין דער באנק איז געזיכערט. טאמער די מינוט זאל נישט זיין, ברעכט אויס א שרפה און די באנק מיט'ן געלד ווערט פערברענט, טאמער גאר, די שעה זאל נישט זיין, מאכט די באנק פליטה... — טפו, טפו, ביינע מחשבות זיך אנגעזעצט אויף מיין קאפ — טראכט מאיר און וויל פערטרייבען די דאזיגע געדאנקען.

לייבעלע.

(ענדע קומט).

8 מאַטאַציקליסטען פון ארץ-ישראל אין ראדאָם.

עהרנעכטען מיטוואָך זענען קיין ראַדאָם אָנגעקומען 8 מאָטאָציקליסטען פון ארץ-ישראל.

די מאָטאָציקליסטען געהערען צום „הפועל" אין ארץ-ישראל. זיי זענען געווען אויפ'ן ציוניסטישען קאָנגרעס אין באזעל און אויף דער אָליפּיאדע אין וויען, פון וואנען זיי האָבען זיך געלאָזט אויף א טורנע קיין פוילען. קיין ראדאָם געבען זיי געקומען פון קעלץ און פון דאנען אַבגעאַהרען קיין ווארשא.

גאַסטראָל-פאָרשטעלונגען פון בעריהמטען פאָלקס-ארטיסט

מ. מאָמבערג

אין קעלץ — מאָנטאָג דעם 10 ה. ח. אין טעאַטער „פּאָלסקי"

אין ראדאָם — דינסטאָג דעם 11 ה. ח. אין טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"

דער פערשאלטענער

סענסאַציאָנעלער וועלט-שלאגער אין 3 אַקטען.

עס נעמען אנטייל פרויען: חנה ביאלקאָוויטש, רעגינא בוימאן, ראָזענצווייג.

מענער: ישראל ביאלקאָוויטש, ז. בלאָם, מ. דראַנאוו, ד. האמבורגער, א. לייבאָוויטש א. א.

TON i KREDĘ

najprzedniejszych gatunków dla celów malarskich i przemysłowych z własnych kopalń polecają

Zakłady Przemysłowe

„ZOZULKA"

Sp. z ogr. odp.

Biuro sprzedaży w Warszawie

Elektoralna 11, telef 753 - 26.

Solidni zastępcy poszukiwani.

אַכטונג יודישע עלטערן!

דעם 2-טען חזשעשיען 1931 עפען איך די קאָנצעסיאָנירטע 7-קלאַסיגע פאָוושעכנע שולע מיט רעגירונגס-רעכט אין ראדאם וויטאָלדא 31

חוץ דעם וואָס די וועלטליכע בילדונג וועט ווערען אינטערריכטעט דורך גוט-רוטינירטע קוואליפיצירטע לעהרער (בעשטעטיגט דירכ'ן שול-אינספעקטאָר) וועט אויך ווערען די יודישע בילדונג געלערענט דורך די בעסטע פעדאַגאָגישע כחות אונטער דער לייטונג פון אַ דיפּלאָמירטען פעדאַגאָג.

דער פראָגראם פון די יודישע לעהרע וועט זיין גענוי צוגעפּאסט צום פראָגראם פון דער בעריהמטער העכערער שולע **תחכמוני** אין ווארשא. אויסער תורה, נביאים, כתובים. גרינדליך די העברעאישע שפראך, ליטעראטור, אידישע געשיכטע, רש"י, גמרא, תוספות, ספרי-מוסר, שלחן ערוך א. ז. וו. וועלכע זענען פאָראויסגעזעהן אין פראָגראם פון תחכמוני, וועט אויך ווערען יעדען טאָג געדאַוונט מיט די שילער. עס ווערט געלערענט מיט אַנפאַנג-קינדער ספּעציעל עברי. א בעזונדערער אכט וועט ווערען געלעגט אויף דער עטישער און דרך-ארץ'דיגער ערציהונג פון די שילער.

אידישער פאָטער! אויב איהר שטרעבט באמת אַז אייער קינד זאָל זיין אַ געטרייער, געבילדעטער **יוד** און וועלטליכער מענש זאָלט איהר אייך גוט בעטראכטען ביים יעצטיגען נייעם שול-יאָהר און אָנפערטרויען די ערציהונג וואָס איז דעם גורל פון דעם צוקונפטיגען לעבען פון אייער קינד, נאָר אין אזעלכע הענד, וואָס זענען פעראַנטוואָרטליך פאר זייער לעהרע און זיי האָבען די אנערקענונג דורך דיפּלאָם-צייגניש פון די אויטאָריטעטען פון דער יודישע און אלטוועלטליכער וויסענשאַפט, אַז זיי שטעהען אויף דער געהעריגער הויך פון זייער אויפגאבע.

יודישע עלטערן! בעדענקט אייך גוט, איידער איהר גיט איבער דעם גורל פון ערציהונג פון אייער קינד.

שילער ווערען אָנגענומען פון 6 יאָהר אָן. די איינשרייבונגען הויבען זיך אָן דעם 23-טען סערפּיען ה. י. און קומען פאָר אין קאנצעלאריע פון דער שולע, וויטאָלדא 13 פון 11 ביז 1 און פון 4 ביז 6 אָווענד.

ל. מילמאַן.

בעמערקונג: די פרייזען זענען צוגענגליכע. גענויע אינפאָרמאַציעס ערטיילט די קאנצעלאַריע.

Biuro próśb, windykacji i buchalterji

„EXPRESS"

RADOM, ul. ŻEROMSKIEGO 9 (Jacka Malczewskiego 6)

za dostępną opłatą

Radaguje prośby, podania, odwolania, umowy it p.

przepisuje na maszynach i tłumaczy wszystkie języki.

informuje o zdolności kredytowej.

załatwia korespondencję handlową i prywatną.

windykuje należności miejscowe i zamiejscowe

i załatwia wogóle wszystkie czynności w zakres biurowości wchodzące

Tanio! Szybko! Solidnie!

בעקאנטמאכונג

די געזעלשאַפט „לינת-הצדק" מעלדעט דערמיט. אז צוליעב דעם וואס די געלדער פון די בילעטען זענען נאָך נישט אינגאנצען איינגעפלאָטען, און אויך צוליעב דעם. וואס פיעל פון די ראדאמער אידישער בעפעלקערונג געפינען זיך אויף זומער וואינונגען. זענען מיר געצווינגען אבצולייגען דאס ציהונג פון דער פאנטען לאָטעריע. אויף דעם 3 טאָג חוהמ'ס ד ה. דעם 30|IX ל. י. 6 אַ זייגער אָווענד אין אייגענעם לאקאל רווינסקא 1

מיט כבוד

פערוו. „לינת-הצדק" ראדאם.

עפענטליכע ענטשולדיגונג.

אזוי ווי איך האָב בעליידיגט אין שחט-הויז דעם עלטסטען ראדאמער מורה הוראה הרב ר' מענדעל קעסטענבערג שליט"א אין איך האָב אויף דעם הרפה, בעט איך דעם מורה הוראה איבער און איך פערזיכער אז אזעלכעס עהנליכעס וועט חס ושלום מעהר נישט געשעהן ווייל איך האָב די בעליידיגונג געטוהן נישט בעוואוסטזיניג.

מיט אכטונג

חיים ווייסבארד.

INFORMACJE

kredytowe o handlu, przemyśle, rzemiośle i rolnictwe

udziela szybko, szczegółowo i tanio

„E U R O P A"

Biuro Informacyjne o Zdolności Kredytowej

wł. ROBERT MIELEWCZYK

POZNAŃ, ul. FREDRY 2.

Poszukujemy współpracy z biurami informacyjnemi i korespondentów na wszystkie miejscowości.

Z poważaniem

„EUROPA"

Biuro Informacyjne o Zdolności Kredytowej

Robert Mielewczyk.

Redaktor Ch. M Herc

Drukarnia Wyd. Radomer-Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20.